

Tudósforum

BIG FIVE – CENTENÁRIUMI MEGEMLÉKEZÉS

BIG FIVE CENTENARY COMMEMORATION

Szabados László

az MTA doktora

HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Csillagászati Intézet

Stílszerűen egy matematikai – valószínűségszámítási – feladvánnyal kezdjük: mekkora annak a valószínűsége, hogy egy olyan kis országban, mint Magyarország, ugyanabban az évben (legyen mondjuk 1924) öt olyan ember is szülessen, akiből később világhírű matematikus válik? A feladat megoldása nélkül is nyilvánvaló, hogy rendkívül kicsi az esély ilyesmire. Ha pedig nem pontosan nulla a valószínűség, akkor az „esemény” mégis bekövetkezhet. Ahogyan hazánkban is történt: *Aczél János* (1924–2020), *Császár Ákos* (1924–2017), *Fuchs László* (1924–), *Gál (Gaal) István Sándor* (1924–2016) és *Horváth János* (1924–2015) egyaránt 1924-ben született, és mindannyiukat a világhírű matematikusok között tartják számon. Egykori oktatójuk, a legendás *Fejér Lipót* már egyetemi tanulmányaik idején így nevezte őket: a „Big Five”. Gál kivételével az MTA is tagjai közé választotta őket.

Születésük 100. évfordulója alkalmából nemzetközi jubileumi konferenciát szervezett az MTA Matematikai Tudományok Osztálya. A HUN-REN Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézetben 2024. június 5-én megrendezett ünnepségen a megemlékezés mellett személyesen köszöntötték a Big Five még élő tagját, az idén 100. születésnapját ünneplő Fuchs Lászlót, aki az Akadémia elnökétől itt vette át a külhoni magyar tudósoknak adható legrangosabb akadémiai kitüntetést, az Arany János-életműdíjat.

A jubileumi ünnepséget és nemzetközi konferenciát *Pálfy Péter Pál*, az MTA rendes tagja, a Bolyai János Matematikai Társulat elnöke nyitotta meg, majd *Páles Zsolt*, az MTA Matematikai Tudományok Osztályának elnöke köszöntötte Fuchs Lászlót.

Az Arany János-életműdíj átadását – *Freund Tamás*, az MTA elnöke laudációját alább közöljük – követően Fuchs László megköszönte a magas kitüntetést, megemlítve, hogy: „Tizennégy éves koromban kezdtem komolyan érdeklődni a matematika iránt. [...] A *numerus clausus* miatt nem vettem föl a Műegyetemre,

de fél évi gyári munka után beiratkozhattam a bölcsészkarra mint matematika–fizika szakos tanárjelölt. 1945-ben, közvetlenül a háború után a pesti egyetemen nem lehetett sok matematikát tanulni. Fejér professzor nagyon legyengült a német megszállás alatt. Kerékyjártó professzor úr betegsége miatt már előadni se tudott. A katonai szolgálat, a szörnyű hadifogság és az embertelen munkaszolgálat okozta háborús szenvedések nem törtek meg bennünket. Elhatároztuk, hogy együtt tanulunk komoly matematikát. Öten, mind 1924-es születésűek.”

Fuchs László köszönőbeszédét követően *Kacs Kovics Imre*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának (ELTE TTK) dékánja nyújtotta át az ünnepelt matematikusnak az ELTE TTK platinaoklevelét „egy kiváló életmű elismeréseként” és arra is emlékezve, hogy Fuchs László 1954 és 1956 között az ELTE Matematikai, Fizikai és Kémiai Kar dékánja volt.

Az ünnepi ceremóniát angol nyelvű előadóiülés követte, amelyen öt előadás hangzott el, egy kivétellel jeles külföldi matematikusok által: Luigi Salce (Padovai Egyetem): *Fascinating Modules over Valuation Domains* (Fuchs László munkásságát méltatva); Berkes István (Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet, Budapest): *István Gál's Mathematical Work*; Miroslav Hušek (Károly Egyetem, Prága): *Mathematics of Ákos Császár*; Norbert Ortner (Innsbrucki Egyetem): *János Horváth, Born July 30th, 1924, in Budapest*; Ludwig Reich (Grazi Egyetem): *János Aczél – Functional Equations in Mathematics and in Applications* című előadásaikkal tisztelegtek a „Big Five” egy-egy tagjának matematikai munkássága előtt.